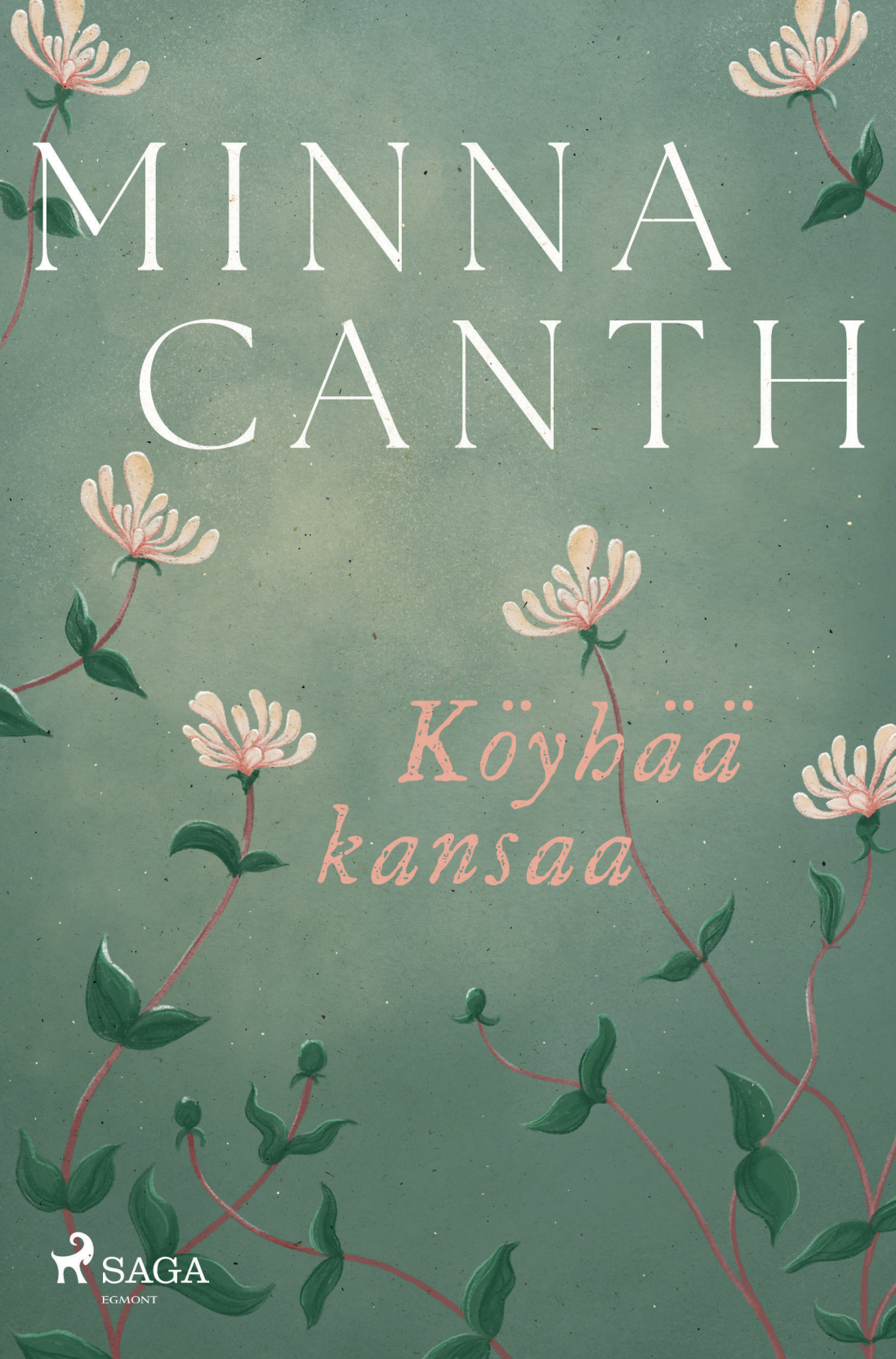

MINNA CANTH

*Köyhää
kansaa*

Minna Canth

Köyhää kansaa

SAGA Egmont

Köyhää kansaa

Cover illustrations: Shutterstock

Copyright © 1886, 2020 Minna Canth and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788728445662

1. POD edition

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont, www.egmont.com

Köyhää kansaa

I.

Anni oli kipeänä. Hän ei koko yönä silmiään ummistanut, vaikeroitsi vaan ja tuskitteli. Äiti valvoi kätkyen ääressä, tuuditteli ja lauloi. Koetti aina toisin vuoroin ottaa häntä käsivarrelleenkin ja siinä hiljaa hyssyytellä, koetti tarjota rintaa, koetti painaa hellästi itseään vasten, koetti hyväilyillään saada rauhoittumaan. Kaikki turhaan. Hän väänteli ja itki; suu oli kuuma, ruumis poltti, ja huohottaen hän hengitti. Eikä ollut edes valoa; pieni talikynttilän patkä paloi jo iltayöstä loppuun; sydän porahti alas piippuun ja sammui. Mustaan pimeyteen Mari jäi kipeän lapsensa kanssa. Pari kyyneltä herahti silmään, mutta hän pyyhki ne pois ja koetti niellä karvaan palan kurkustaan. Eihän itkusta kumminkaan apua lähtenyt, sen hän entuudeltakin tiesi. Vähäksi aikaa helpotti tosin mieltä, mutta mitäs siitä, kun silmiä sen sijaan rupeesi kolottamaan.

Yö oli pitkä, siitä ei tahtonut loppua tullakaan. Huone tuntui kolkolta; sängyn laidalla hän istui, pieni hameriekale ympärillä. Jalat roikkuivat paljaina alhaalla; niitä palelsi, mutta ei hän

huolinut nousta sukkia hakemaan, sillä hän oli tottunut pahempaa kärsimään, eikä pitänyt tänvertaista minään. Mielellään hän tosin olisi tahtonut oikaista väsynttä ruumistaan sänkyyn, vaan sitä hän ei Annilta saanut.

Mies makasi seinän puolella ja kuorsnasi. Ei herännyt koko yönä, vaikka lapsi kitisi. Vasta aamun valjetessa hän käänsi kylkeä ja raoitti samassa vähän silmiään.

”Mikä sitä vaivaa?” hän kysyi.

”Eikö liene kipeä.”

Vastausta mies tuskin kuuli; hän oli nukkunut uudelleen. Raskasta unta vetivät vanhemmat lapsetkin lattialla, Hellu, Petu ja Ville. Ohkainen peite niillä oli; äiti levitti nuttunsa lisäksi nuorempain päälle, Petun ja Villen. Ei hän raahtinut vielä Helluakaan herättää, meni ennemmin itse liiteristä puita noutamaan saadakseen valkeata uuniin ja jätti Annin siksi aikaa omille hoteilleen. Mutta kun hän palasi, oli Hellu jo polvillaan kätkyen vieressä, taputteli käsiään, lirkutteli ja teki tuhansia konstia Annille, joka siitä huolimatta huusi, että oli menehtymäisillään. Äiti paiskasi halot uunin eteen ja otti lapsen syliinsä. Käski Hellun laittamaan tulta. Mieskin oli hereillä taas. Katseli, kuinka äiti teki työtä, ennenkuin vihdoin viimein sai lapsen vähän tyyntymään.

”Eiköhän sinun pitäisi mennä sen kanssa tohtoriin?” sanoi hän.

”En tiedä”, vastasi äiti väsyneesti, ”lieneekö noista rohdoistakaan apua”.

”Olishan koettaa, yhtäkaikki.”

”Ja välittävätkö ne sen verran köyhän lapsesta, että edes antavat oikeita kunnollisia.”

”Hyvänluontoiseksihan sitä Wialénia kiitetään.”

Vaimo ei vastannut mitään; tuo karvas pala oli taaskin noussut kurkkuun ja runsaita kyyneliä valui alas poskille.

”Minä lähden pyytämään lippua piiritarkastajalta, niin pääset jo aamusta käymään tohtorin luona.”

”Tee tuo”, vastasi vaimo hiljaa ja pyyhki vedet kasvoiltaan riepuun, joka oli lapsen ympärillä.

Hellu puhalteli uuniin eikä tahtonut saada syttymään, sillä puut olivat märkiä. Äiti meni häntä auttamaan, lapsi käsivarrella.

Sitten otti hän nurkasta pienen mustan kahvipannun ja kaasi vähän vettä entisten porojen päälle.

”Elä lähde ulos, ennenkuin juot pisan kahvia”, sanoi hän miehelle, joka oli pukeutut päälleen.

Mies ei virkkanut mitään, heitti vaan pitkän silmäyksen pannuun.

”Ettäkö on paljasta vettä?” sanoi vaimo, joka huomasi katseen. ”Ei niinkään, siellä on poroja pohjalla, ja sikuria pannaan lisäksi.”

Hellu lämmitteli itseään uunin edessä. Ojensi pieniä, laihoja käsiään valkeata kohden ja hieroi niitä aina välillä yhteen. Hän oli surkean näköinen, tyttöparka, silmät kipeät, toisella vielä vähän näki, toisella ei ollenkaan. Kaulassa oli suuri arpi, ja ruumiiltaan hän oli niin onnettoman kuihtunut, ettei olisi luullut häntä kuin viisivuotiaaksi korkeintaan, vaikka oli jo kahdeksan täyttänyt. Mutta hiljainen hän oli aina ja tyytyväinen; hoiti pikku Annia päivät päätään ja oli äidille kuin oikeakäsi. Siksipä ei voinut häntä lasarettiinkään viedä, sillä hän oli kotona tarpeen; äiti ei olisi päässyt lapselta mihinkään ilman häntä.

Kahvipannu jo kiehui; Mari laski Annin kätkeyeen ja pyysi Hellua tuutimaan. Lapsi oli mennyt uneen; koetettiin olla hiljaa, ettei hän heräisi.

Sillaikaa kuin kahvi selvisi, haki äiti esiin sokurijäännöksen; oli sitä niin paljon, että tuli rippuinen kullekin. Hän löi sen palasiksi sängyn pehmeällä päänalustalla, ettei Annin korviin kolahtaisi. Itselleen valitsi pienimmän osan, antoi miehelle suurimman. Sitten hän kaasi kuppiin, ja he joivat kaikki kolme. Olihan se kuumaa kuitenkin ja teki hyvää; Hellun pienet, ruskeat silmät loistivat pimeydessäänkin tyytyväisyydestä, siinä kun hän kyykkysillään lattialla joi ja vasemmalla kädellään kätkeyttä liikutteli. Pikkuruikkuisen hän vaan haukkasi sokuria kerrallaan ja hyvin se riitti, vaikka sulikin tuota pikaa suussa.

Mies veti nutun päälleen, otti lakkinsa naulasta ja läksi. Vaimo katsoi hänen jälkeensä, näki kuinka housut olivat hajonneet takaa ja huokasi. Mistä saisi hän niihin taas paikkaa, ja mistä lankaa. Silmäneulastakin oli kärki poikki, mutta antaisi se ehkä Tiina Katri hänelle lainaksi omistaan. Tiina Katri oli paremmin varoissaan kuin moni muu. Hänellä oli vain yksi lapsi ja tavattoman hankkivainen mies. Kyllä Holpainenkin huolehti joukostaan eikä hän viinaan tärvännyt, kun pennin sai. Mutta hän oli hidasluontoinen ja myöhästyi tavallisesti, kun joku työpaikka oli tarjolla. Toiset ehtivät aina ennen häntä, varsinkin nyt kun joka ihminen oli ansion puutteessa. Vaimo siitä usein tuskitteli itsekseen; mutta ei hän miehelle sentään hennonut juuri mitään sanoa, kun tuo poloinen ilmankin oli harmissaan. Ja minkä hän sille voi, kun parastaan koetti eikä sittenkään onnistunut.

Petu ja Ville heräsivät; ne olivat molemmat terveitä, iloisia poikia, vaikka tosin vähän liian vallattomia; toinen viiden vuoden, toinen kolmen. Mutta paljon ne söivät, ei tahtonut mikään riittää. Aina niillä oli nälkä ja aina ne kiristivät leipää. Eikä äiti helposti saanut niitä tottelemaan; isää sentään vähän

pelkäsivät. Hän kun tiuskasi kovan sanan, ei pojat uskaltaneet henkeä vetää; istuivat vaan kauniisti syrjään ja katsella muljottivat hetken aikaa altakulmin.

Äiti oli pitänyt pannun varina uunin suussa; hän kaasi heille pisan kahvia ja antoi molemmille sokuri-osansa. Pojat kinasivat keskenään kummanko oli suurempi; mittailivat ja vertailivat palasia toisiinsa. Mutta tuli heille sitten kiire, kun Hellu muistutti, että kahvi jäähtyi.

Äiti kokoili sänkyä ja siisti huonetta, pojat nousivat pukemaan päälleen. Pian tulivatkin valmiiksi, sillä heillä ei monta vaatekappaletta ollut. Petulla ei muuta kuin pormestarinnan antama vanha tytön leninki, rimsuteltu ja laiteltu, mutta haalistunut kovin. Napit olivat poissa takaa; äiti pani nuppineulalla ylhäältä kiinni, eikähän se mitään tehnyt, vaikka pitkästä halkoimesta paita tuppasi esiin. Petua ei nyt kukaan olisi pojaksi tiennyt, mutta siitä hän viis välitti; olipa koristuksia hameen helmassa, joita hän mielikseen katseli. Villellä sen sijaan oli housuntapaiset, nekin erään rouvan lahjoittamat, ja niissä oli taskut, joissa Villen kädet erinomaisen hyvin viihtyivät.

Heti kuin pojat olivat vaatteissaan, he melkein yhteen suuhun rupesivat tahtomaan leipää. Mutta äiti heitä torui.

”Tuskin saatte silmänne auki, ennenkuin teillä jo on nälkä”, hän sanoi. ”Menisitte edes tieltä pois vähäksi aikaa tuonne pihalle, siksi kuin olen huoneen siivonnut.”

Pojat tottelivat tällä kertaa; vetivät vanhat kenkärajat jalkoihinsa ja läksivät kuin kiltit lapset ainakin nurkumatta pellolle.

Äiti lakasi lattian, korjaili uunia, järjesteli ja laitteli. Anni nukkui nyt levollisesti, Hellu istui ääressä ja tuuditti uskoa. Kun

Anni liukahdutti kättä tai käänsi päätä, hän alkoi laulaa: ”hss-s, hss-s, aa-a, aa-a”, ja Anni kohta raukesi takaisin uneen. Pojat viipyivät melkoisen kauan ulkona, mutta Mari ei sitä ehtinyt vielä kummastua, ennenkuin Tiina Katri lensi huohottaen sisään.

”Missä sinun poikasi ovat?” huusi hän, hyvää huomenta sanomatta.

”Pihalla, kuinka niin?”

”Kun veivät minulta leivän, melkein kokonaisen leivän, jonka juuri uunista otin ja laskin porstuaan jäähtymään. Pienen kannikan olin vaan syrjästä leikannut.”

Hän taukosi hengästyneenä.

”Herra siunaa!” sanoi äiti ja löi kätensä yhteen.

”Pitäisit sentään lapsiasi paremmin kurissa”, pitkitti Tiina Katri. ”En minä olisi välittänyt pienemmästä palasesta, mutta kun sieppasivat koko leivän.”

”Haetaan pojat käsiin; eihän nuo vielä liene ehtineet tuota syödä.”

He menivät yhdessä ulos, äiti edellä, Tiina Katri jälessä. Ja äiti kohta älysi Petun, joka juoksi nurkan taakse piiloon, kun kuuli oven käyvän.

”Tuletkos sieltä”, hän ärjäsi. ”Ja heti paikalla!”

Pojan täytyi astua esiin. Kasvoissa vaihteli pelko ja pelastuksen toivo. Kädet olivat seljän takana.

”Missä leipä? Näytä tänne kyntesi.”

Petu veti kädet eteen, ne olivat tyhjä.

”Kyllä minä sinun opetan”, uhkaili äiti ja meni katsomaan nurkan taakse. Mutta sieltäkään hän ei leipää löytänyt.

”Entä Ville? Minnekä se on mennyt?”

Raadollinen kuvaus työväen elämästä 1800-luvun Suomessa.

Isän jäätyä työttömäksi Holpaisen perhe elää äärimmäisessä köyhyydessä Kuopion laitakaupungilla. Rahaa ei ole vuokraan, ruokaan tai vaatteisiin. Siksi vanhemmat lapset joutuvat turvautumaan kerjäämiseen ja varastamiseen.

Perheen äiti, Mari Holpainen, yrittää pitää lapsensa hengissä, mutta hän törmää yhä uudelleen rikkaampiensa tylyyteen ja itsekeskeisyyteen. Tilanne kärjistyy, kun perheen nuorin lapsi sairastuu vakavasti. Köyhyyden rinnalle nousee suru, joka vie lopulta Marin järjen.

Köyhää kansaa herätti ilmestyessään porua, sillä mielenterveysongelmat miellettiin 1800-luvulla vain yläluokan sairauksiksi.

Minna Canth (1844–1897) oli suomalainen kirjailija, toimittaja ja yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka tunnetaan suomalaisen realismin pioneerina. Canthin teosten ajaton yhteiskunnallinen kritiikki on puhutellut lukijoita läpi sukupolvien. Canth edisti merkittävästi naisten, tyttöjen ja vähävaraisten asemaa Suomessa.